

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 351.84:35.072.2:342.5(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.6/01>

Будзин В.Р.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Бобак А.І.

Комунальне некомерційне підприємство «Центр первинної медико-санітарної допомоги Самбірської міської ради»

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

У статті зазначено, що соціальні, політичні та економічні зміни в країні та світі зачіпають та ускладнюють умови суспільного життя, змінюють соціокультурну ситуацію, що впливає на становлення та розвиток особистості, призводять до появи нових факторів, що впливають на стан соціального та психічного здоров'я. Питання, пов'язані із забезпеченням соціально-психологічної безпеки на цьому етапі функціонування соціальної системи у кризових умовах життєдіяльності та нестабільності суспільства, набувають особливої актуальності. Соціальна безпека є дуже важливою умовою повноцінного розвитку молодого покоління, збереження та зміцнення його соціального здоров'я.

Обґрунтовано, що соціальне здоров'я молоді, у свою чергу, виступає своєрідним продуктом соціальних взаємодій молоді в суспільстві, першоосновою активної ціннісної природи її антикризової життєдіяльності та життєздатності, умовою формування соціальної зрілості та гарантією благополуччя молоді в її подальшому житті. Вивчення стану здоров'я суспільства та його соціально-психологічної безпеки неможливо без дослідження молоді як особливої групи, що забезпечує майбутнє процвітання суспільства, і визначає потенціал і траєкторію його розвитку. У такому контексті стан фізичного, психічного та соціального здоров'я є основним гарантом національної, зокрема і соціально-психологічної безпеки усього суспільства, оскільки саме молодь є його основним ресурсом, уособленням його майбутнього. Суспільне благополуччя поряд з фізичним і психічним благополуччям, є одним з найголовніших компонентів громадського здоров'я. Сутнісними характеристиками виступають механізми соціальної захищеності та безпеки громадян та права індивідів на вільний, активний прояв своїх біологічних, соціальних та психологічних можливостей.

Встановлено, що соціальне здоров'я молоді та національна безпека держави багато в чому визначаються сучасними міграційними процесами до яких призвела і в тому числі війна з РФ, що призвела до великих втрат серед молоді. Актуальність проблеми соціального здоров'я сучасної молоді під паливом теперішніх негативних процесів пов'язана з важливістю аналізу загроз національній безпеці та розвитку держави в цілому. Національна безпека висувається сьогодні на перший план суспільної уваги, оскільки йдеться про проблему формування та збереження суспільства, збереження соціального здоров'я та адаптації сучасної молоді у воєнний та післявоєнний період.

Проаналізовано, що сучасна ситуація в швидкозмінному світі в цілому і в нашому суспільстві, зокрема, нові виклики, загрози та небезпеки для нових поколінь людей спонукають нас звернутися до осмислення соціального здоров'я молоді в контексті збереження та покращення умов життя українців. Аналіз цих як негативних так і позитивних процесів вказує на поглиблення зростання напруженості та втрати соціально-психологічної та фізичної захищеності серед населення. Все це пояснюється проблематикою національної безпеки наповнюється новим значенням у періоди радикальних трансформацій, коли соціум перебуває в нестійкому, нерівноважному стані, зустрічається з великим спектром нових загроз, у тому числі і загроз соціальному здоров'ю найбільш уразливих груп населення.

З'ясовано, що під соціальним здоров'ям молоді особи уособлюється своєрідний показник соціального світовідчуття, яке не зводиться до рівня доходу, усвідомлення себе забезпеченим чи бідним, а є узагальненою характеристикою задоволеності або незадоволеності молоді людини своїм становищем у суспільстві, а також відчуттям захищеності та впевненості у майбутньому. Соціальне здоров'я це безпечне функціонування молодого покоління людей, що передбачає способи реалізації індивідуальних можливостей, особистих і групових інтересів молоді, запобігають або усувають можливість негативного впливу на суспільство та його структури. Життєдіяльність молоді людини вважатиметься соціально здоровою та безпечною, якщо немає динаміки з боку зовнішніх впливів при розвитку різних суспільних явищ та процесів таких, зокрема, як міграційні процеси.

Ключові слова: соціальні впливи, сучасна молодь, державна гуманітарна політика, етап, громадське здоров'я, формування, суспільні загрози, реалізація.

Постановка проблеми. Сьогодні саме молодь, та її стан фізичного, психічного та соціального самопочуття та здоров'я є основним гарантом національної безпеки суспільства, стан безпеки молоді повинен передбачати забезпечення сталого існування та функціонування молоді як соціального суб'єкта, задоволення та реалізацію її необхідних потреб та інтересів, а також здатність до саморозвитку та прогресу. Саме тому проблема формування та підтримки соціального здоров'я молоді як умова забезпечення національної безпеки – одна з актуальних проблем нашого часу.

Соціальне здоров'я молоді уособлює відчуття захищеності життєво важливих інтересів молоді людини від цілого комплексу різного виду і рівня небезпек і загроз, що походять від регіонального етнокультурного середовища. У свою чергу, стає зрозумілим, що національна безпека, суспільна стабільність і стійкий, сприятливий розвиток держави багато в чому визначаються станом соціального здоров'я молодого покоління [7]. У відповідь на внутрішні та зовнішні загрози життєво важливим інтересам суб'єктів та об'єктів безпеки система забезпечення національної безпеки продукує заходи у відповідь соціально-політичного, економічного, соціокультурного, охорони здоров'я, освітнього, соціального характеру.

Аналіз останніх досліджень. Систематизація фундаментальних та прикладних досліджень із публічного управління з розвитку соціального здоров'я молоді у сучасній науковій літературі дала можливість з'ясувати, що науково-теоретичні, методологічні, структурно-функціональні, організаційно-змістові, нормативно-правові та концептуальні засади функціонування і вдосконалення системи публічного управління в Україні розкрито в наукових працях провідних учених: В. Авер'янова, В. Бакуменка, С. Домбровської, О. Крюкова, М. Латиніна, В. Майбороди, С. Майстро, В. Малиновського, Н. Нижник, В. Олуйка, Я. Радиша, В. Токовенко, В. Цветкова та ін.

Упродовж останніх десятиліть проблема вдосконалення системи публічного управління у сфері соціально-гуманітарної політики стала об'єктом уваги багатьох вітчизняних дослідників, у працях яких висвітлено теоретичні й практичні аспекти цієї актуальної суспільно-значимої проблематики. Удосконаленню й розвитку національної системи громадського здоров'я дітей, учнівської та студентської молоді присвятили свої праці такі вчені, як А. Дубогай, С. Вавренюк, М. Зубалій, Т. Круцевич, А. Куц, Р. Раєвський, С. Сінгаєвський, Б. Шиян та інші.

Метою даної статті є обґрунтування реалізації державної гуманітарної політики у сфері соціального здоров'я української молоді в контексті сучасних викликів і суспільних загроз.

Виклад основного матеріалу. Представники молодіжних груп не поспішають розчинятися в соціокультурному середовищі того чи іншого регіону, навпаки, вони конструюють і підтримують свою етнічну ідентичність, створюють свої поселенські, господарсько-економічні та культурні ареали, конфесійні спільноти, формують конфесійні та етнічні ареали, формують етнічні анклавні [1]. Одночасно з територіальною локалізацією етнічних груп за етнічною ознакою диференціюються сфери економічної діяльності, сфери бізнесу, монополізується торгівля.

Економічну диференціацію загострює культурна ізоляція етнічних груп у різних регіональних молодіжних спільнотах. На жаль, в умовах збільшення кількості діаспор, етнокультурних центрів, національних шкіл володіння українською мовою поступово перестає бути обов'язковою і неодмінною умовою соціально комфортного існування в державі. У вивчення соціокультурних факторів стагнації та загроз безпеки на регіональному рівні, говорить про низьку керованість та відсутність інститутів саморозвитку регіональних угруповань [4]. Пояснюється це тим, що головними факторами такої ситуації стали застійні сфери

функціонування регіонів, у яких концентруються та стійко відтворюються негативні характеристики, що зумовлюють депресивний стан не тільки цих сфер, а й регіонів загалом.

Всі ці елементи припускають володіння відповідними вміннями, знаннями та навичками, певний рівень розвитку інтелектуальних, емоційно-вольових здібностей, а також сформовану мотивацію до того, щоб забезпечити безпеку у кризових умовах життєдіяльності. Ставлення молоді до себе, до соціуму, соціальна активність, ступінь її задоволеності життям створює простір соціально-психологічної захищеності від загрозливих факторів її життєдіяльності. Соціально-психологічна безпека є станом динамічного балансу відносин молоді до світу, до соціуму, до себе, його активності та задоволеності, що відповідають різним загрозливим впливам як зовнішнього, так і внутрішнього світу.

Соціально-психологічна безпека сприяє можливості молодих людей до саморозвитку, збереження цілісності та реалізації власних цілей та цінностей у процесі життя та соціальної діяльності [5]. Розвиток сучасної прогресивної та активної молоді в умовах невизначеності та ризикованості суспільного середовища при подоланні небезпечних обставин, що загрожують її соціальному здоров'ю, є можливістю становлення молоді себе, вибору свого життєвого шляху та самоактуалізації особистості. Соціальне здоров'я молоді виступає основою безпеки всієї соціальної системи, тобто такого її стану, при якому забезпечується збереження її цілісності, соціально-психологічної стійкості та життєздатності в процесі взаємодії її структурних складових.

Такими структурними складовими безпеки є не тільки соціально-економічна, демографічна, культурна та інші, але насамперед – соціально-психологічна безпека. Що стосується критеріїв соціально-психологічної безпеки, то ними вважаються індивідуальний соціально-психологічний досвід та особистісно-психологічні особливості молодих індивідів. І, як зазначають дослідники, ці критерії дуже різноманітні, оскільки умови взаємин молоді з соціальним середовищем також відрізняються різноманітністю. Найважливішим критерієм безпеки молодого покоління є його цілісність, що включає фізичні, психічні, духовні та соціальні компоненти. Крім того, не менш важливим критерієм соціально-психологічної безпеки є особистісне зростання молоді та її розвиток, як результат подолання різних небезпек, кризових умов життєдіяльності та збереження своєї цілісності.

Необхідно підкреслити, що у повній соціально-психологічній безпеці, також як і в стані абсолютного соціального здоров'я жоден молодик перебувати не може, можуть зустрічатися тільки різні ступені небезпеки і для соціального здоров'я в тому числі. Соціальне здоров'я та соціально-психологічна безпека – це лише відомі ідеальні стани, яких необхідно прагнути [6]. У зв'язку з цим, з нашої точки зору, більш правильно говоритиме не просто про забезпечення соціально-психологічної безпеки молоді, а про захист її життєдіяльності у кризових умовах існування і проблему формування її соціального здоров'я з урахуванням того, що життєздатність нашого суспільства, його соціально-психологічний потенціал та перспективи розвитку безпосередньо пов'язані саме з молоддю та рівнем її соціального здоров'я.

Тому молоді представники приймаючого суспільства, для яких характерне очікування асиміляції від мігрантів, що демонструють високий рівень тривожності, а представники приймаючого суспільства, для яких характерне неприйняття мігрантів, мають низький рівень психологічного та соціального благополуччя. Сучасні масові міграційні процеси в державі сьогодні дає результат неоднозначних, важко прогнозованих соціально-політичних, економічних та соціокультурних процесів, які відбуваються в країні та у світі, негативно впливають на соціальне здоров'я місцевого населення та загрожують національній безпеці країни.

Зазначені зміни можуть оцінюватися не лише як орієнтовані на розвиток соціокультурних форм, але перш за все на їх деформації. Варто ще згадати і про проблеми, що стосуються міста як територіальної та соціальної цілісності та етнокультурних молодіжних груп. Соціокультурна система втрачає свою монолітність і консолідуючу функцію, що, природно, негативно позначається на соціальному здоров'ї молоді, і тим самим формуються нові виклики загрози національній безпеці усього суспільства [3]. Ускладнення етнічного плюралізму призводить до формування соціальної напруженості, соціального нездоров'я та етнічної конфліктності в молодіжному середовищі. У зв'язку з цим з метою підвищення рівня соціального здоров'я молоді та підтримання безпеки та стабільності у регіонах необхідно чітко усвідомлювати три обставини.

В умовах глобалізованого світу у зв'язку з потенційним збільшенням кількості міграційних потоків та соціально-економічної ролі різних груп мігрантів у багатьох суб'єктах держави

можна прогнозувати неминуче і цілком природне підвищення їхньої активності за умов жорсткої конкуренції. Відповідно, такі явища тануть у собі загрозу соціальному здоров'ю всіх груп населення, зокрема молоді, а також несуть нові виклики та загрози національній безпеці.

Вирішувати проблему необхідно шляхом оптимізації етнічних міграцій, а саме шляхом наведення порядку в обліку мігрантів, а не їх повної заборони, необхідно відстоювати свої інтереси, розуміючи, що вони полягають у забезпеченні національної безпеки [8]. І з урахуванням загальносвітового досвіду не вибирати активне залучення етнічних мігрантів як демографічна стратегія розвитку країни. Крім того, вводити заборонні та заохочувальні заходи до певних етносів.

Інакше негативні наслідки міграційних процесів для соціального самопочуття, соціального здоров'я молоді та національної безпеки загалом тільки розростатимуться. Необхідно виробити комплексну, цілеспрямовану державну молодіжну соціальну політику у питаннях забезпечення національної безпеки. Вона має базуватися не тільки на державному рівні, але й на рівні різних державних органів для того, щоб враховувати і базові питання забезпечення національної безпеки, і місцеву специфіку.

При формуванні державної молодіжної соціальної політики необхідно пам'ятати, чим вищий ступінь залучення молоді до соціально схвалюваних форми активності, тим нижче ймовірність формування девіантних соціально нездорових форм поведінки як серед мігрантів. Основи соціально-психологічного підходу до розуміння соціального здоров'я молоді згідно з якою здоров'я будь-якої особистості залежить не так від неї самої, як від структури даного суспільства. Дотримуючись такої логіки, можна зробити висновок, що якщо суспільство надає розвиваючий вплив на молоде покоління, то це сприятиме формуванню у нього соціального здоров'я, а, отже, та формування відчуття соціально-психологічної безпеки.

Якщо соціум надає деформуючий вплив на молодь, то це спричинить зниження рівня соціального здоров'я і, як наслідок, не сприятиме формуванню у неї відчуття соціально-психологічної безпеки. Соціальне здоров'я молоді залежить від низки об'єктивних та суб'єктивних показників. Як такі показники, зазвичай виділяють: адекватність самооцінки, задоволеність життям, відкритість зовнішньому світу, усвідомлення та дотримання своїх ціннісних орієнтацій, адекватне сприйняття соціальної дійсності, інтерес до навколишнього

світу, адаптація до суспільної середовищі, спрямованість на суспільно корисну справу, культура споживання та емпатія. Також не менш важливим є відповідальність перед іншими, альтруїзм, готовність до змін, свобода та активність особистості в різних ситуаціях життєдіяльності.

Стан соціального здоров'я молоді виявляється дуже суперечливою, що відображає протиріччя нестабільності соціального буття сучасної молоді. Досліджуючи сприйняття студентською молоддю факторів, що загрожують її соціально-психологічному існуванню, серед основних загроз вказує на втрату почуття безпеки, переживання невпевненості у майбутньому та загрозу соціально-економічному благополуччю [2]. Соціальне здоров'я, будучи соціальним за своєю природою феноменом, є показником соціального здоров'я кожної молоді людини, і соціального здоров'я суспільства.

Слід зазначити, що на індивідуальному рівні соціальне здоров'я виступає інтегральною характеристикою повноцінності як фізичного, так і психосоціального функціонування молодих людей, зрілості механізмів їх особистісної саморегуляції, здатності успішно взаємодіяти з соціальним оточенням і виступає активним суб'єктом власної життєдіяльності, відчуваючи при цьому відчуття психо-соціального комфорту та безпеки.

Що ж до суспільства, то на цьому рівні соціальне здоров'я є якоюсь сутнісною характеристикою життєздатності в будь-яких, в тому числі й кризових умовах життєдіяльності молоді, її можливості гармонійного розвитку в різних сферах економічної, політичної, духовної, соціальної, психологічної. На цьому рівні соціальне здоров'я молоді виступає як певна умова, що забезпечує гармонійні відносини між внутрішніми потребами молодих людей та потребами суспільства, що орієнтує молодь на виконання своїх життєвих біологічних і соціально-психологічних функцій. Соціальне здоров'я особистості є серйозною умовою соціально-психологічної безпеки особистості молоді людини. І тому формування, збереження та зміцнення соціального здоров'я молоді розглядається як одна з найважливіших завдань суспільства та держави.

Висновки. Формування соціального здоров'я молоді в кризових умовах життєдіяльності необхідно виділити кілька напрямків таких як розробку та реалізацію концепції соціальної роботи з молоддю. Орієнтирами такої роботи можуть служити профілактика, оздоровлення способу

життя, викорінення соціальних забобонів та шкідливих звичок. У здійсненні цієї складної діяльності необхідно спиратися на сучасні технології соціальної роботи з молоддю та розвивати її власний соціально-психологічний потенціал. Також дуже важливим є ведення роз'яснення основних положень оптимальної тактики поведінки у небезпечних умовах та ситуаціях, соціально-психологічну експертизу, яка дозволяє виробити найбільш адекватні сучасній ситуації та сучасним небезпекам рекомендації з приводу правильної поведінки молоді в умовах, що загрожують її фізичному, психічному та соціальному здоров'ю.

Сьогодні необхідним є посилення ролі публічного управління соціальними процесами та формування ефективної та адекватної сучасності державної молодіжної політики у рамках забезпечення національної безпеки. Ключовим компонентом для опису соціально здорової молоді людини є поняття гармонія, що дозволяє відчувати внутрішнє відчуття соціально-психологічної безпеки навіть у кризових умовах життєдіяльності молоді. Говорячи про соціальне здоров'я індивіда можна сказати що воно відображає ступінь гармонійності відносин особистості із громадянським суспільством та ступінь її соціальної зрілості.

Список літератури:

1. Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л.С., Ткаченко Л.Г., Ковтун Н.В. Вимірювання якості життя в Україні. Київ, 2013. 48 с.
2. Ліфінцев О.В. Принципи здійснення контролю у сфері охорони здоров'я. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 3-2. Т. 1. С. 156–159.
3. Майоров О.Ю., Худошина О.В., Горбань А.Є. та ін. Оцінка діяльності закладів охорони здоров'я по стандартам акредитації : метод. рекомендації. Київ, 2015. 220 с.
4. Марова С.Ф., Вовк С.М. Участь приватного сектору в капіталі державних установ охорони здоров'я. *Молодий вчений*. 2017. № 7. С. 352–356.
5. Надюк З.О., Сенюк Ю.І. Сучасна державна політика у сфері охорони здоров'я: аналіз реформування системи. *Право та державне управління*, 2020. № 2. С. 211–220. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/34.pdf (дата звернення: 10.03.2023).
6. Парубчак І.О., Балашов А.М. Державне регулювання в системі надання послуг з оздоровлення та відновлення здоров'я населення в мережі рекреаційно-курортних закладів України. *Публічне управління та адміністрування*. 2021. Вип. 21. С. 68–71.
7. Рингач Н.О. Громадське здоров'я як чинник національної безпеки : монографія. Київ : НАДУ, 2009. 296 с.
8. Рожков Г.С. Державний контроль і нагляд в сфері охорони здоров'я. *Теорія та практика державного управління*. 2009. № 3. С. 1–5.

Budzyn V.R., Bobak A.I. IMPLEMENTATION OF STATE POLICY IN THE FIELD OF YOUTH SOCIAL HEALTH IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES AND THREATS TO THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

The article states that social, political and economic changes in the country and the world affect and complicate the conditions of public life, change the socio-cultural situation, which affects the formation and development of the individual, lead to the emergence of new factors that affect the state of social and mental health. Issues related to ensuring socio-psychological security at this stage of the functioning of the social system in crisis conditions of life and instability of society are becoming particularly relevant. It is substantiated that the social health of the youth, in turn, acts as a peculiar product of the social interactions of the youth in society, the primary basis of the active value nature of their anti-crisis life activity and viability, a condition for the formation of social maturity and a guarantee of the well-being of the youth in their further life.

Studying the state of society's health and its socio-psychological security is impossible without studying youth as a special group that ensures the future prosperity of society and determines the potential and trajectory of its development. In this context, the state of physical, mental and social health is the main guarantor of the national, in particular, the social and psychological security of the entire society, since it is the youth who are its main resource, the personification of its future. Social well-being, along with physical and mental well-being, is one of the most important components of public health. Mechanisms of social security and safety of citizens and the right of individuals to free, active manifestation of their biological, social and psychological capabilities are essential characteristics.

It has been established that the social health of the youth and the national security of the state are largely determined by the modern migration processes, including the war with the Russian Federation, which led to great losses among the youth. The urgency of the problem of social health of modern youth fueled by current

negative processes is connected with the importance of analyzing threats to national security and development of the state as a whole. Today, national security is brought to the forefront of public attention, as it concerns the problem of the formation and preservation of society, the preservation of social health, and the adaptation of modern youth in the war and post-war period.

It was analyzed that the current situation in the rapidly changing world as a whole and in our society, in particular; new challenges, threats and dangers for new generations of people prompt us to turn to the understanding of the social health of young people in the context of preserving and improving the living conditions of Ukrainians. The analysis of these both negative and positive processes indicates the deepening of tension and the loss of socio-psychological and physical security among the population. All this is explained by the issues of national security, filled with new meaning in periods of radical transformations, when society is in an unstable, unbalanced state, faces a wide range of new threats, including threats to the social health of the most vulnerable population groups.

It was found that the social health of a young person represents a peculiar indicator of social worldview, which is not reduced to the level of income, the awareness of oneself as well-off or poor, but is a generalized characteristic of a young person's satisfaction or dissatisfaction with his position in society, as well as a feeling of security and confidence in the future. Social health is the safe functioning of the young generation of people, which involves ways of realizing individual opportunities, personal and group interests of young people, preventing or eliminating the possibility of negative impact on society and its structures. The life activity of a young person will be considered socially healthy and safe, if there are no dynamics from external influences during the development of various social phenomena and processes, such as, in particular, migration processes.

Key words: *social influences, modern youth, state humanitarian policy, stage, public health, formation, social threats, implementation.*